

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی
رشته: روان شناسی کودکان استثنایی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

موضوع:
بررسی اثربخشی دوره پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای در دانش آموزان با نیازهای ویژه
از دیدگاه معلمان

استاد راهنما :
دکتر سوسن کشاورز

استاد مشاور :
دکتر منصوره شهریار احمدی

دانشجو :
فرح مملکت دوست

تابستان ۹۰

تشکر

ضمن سپاس و ستایش از خداوند متعال، وظیفه خود می دانم از همه بزرگانی که مرا در تدوین این رساله یاری نمودند، تشکر نمایم. بخصوص از استاد گرانمایه سرکار خانم دکتر کشاورز که در جایگاه استاد راهنما و سرکار خانم دکتر شهریاری احمدی در جایگاه استاد مشاور مرا در به ثمر رساندن این پایان نامه یاری نمودند، سپاسگزار می نمایم.

تقدیم به روح مادرم

و

تقدیم به پدرم که مرا در اجرای این رساله یاری نمودند

و

تقدیم به خواهرها و برادرهای عزیزم

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب فرح مملکت دوست دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۰۰۹۳۹۰۰ در رشته روان شناسی کودکان استثنایی که در تاریخ ۹۰/۵/۵ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی اثربخشی دوره پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای دانش آموزان با نیازهای ویژه از دیدگاه معلمین با کسب نمره ۱۹/۵ و درجه عالی دفاع نموده ام. بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حال تحقیق و پژوهش انجام شده توسط این جانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام. مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکرو درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر، یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: فرح مملکت دوست

امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۰/۵/۵

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم فرح مملکت دوست پایان نامه خود دفاع

نموده و با نمره ۱۹٫۵ به حروف ~~نورده~~ ^{درج} و با درجه عالی مورد

تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات پژوهش
۲	مقدمه
۴	بیان مسئله
۶	اهمیت و ضرورت پژوهش
۷	اهداف تحقیق
۸	فرضیه های تحقیق
۹	تعریف واژگان و اصطلاحات
	فصل دوم : پیشینه تحقیق
۱۲	مبانی نظری تحقیق
۱۲	تاریخچه استثنایی در جهان
۱۳	تاریخچه عقب ماندگی ذهنی در ایران
۱۴	تعریف عقب مانده ذهنی
۱۶	تاریخچه آموزش و پرورش کودکان عقب مانده ذهنی
۱۷	خصوصیات و ویژگی های کم توان ذهنی آموزش پذیر
۱۹	اهداف و برنامه های آموزشی دانش آموزان کم توان ذهنی
۲۰	کیفیت آموزش دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر
۲۲	برنامه آموزشی حرفه ای کودکان کم توان ذهنی
۲۳	تاریخچه آموزش حرفه ای کم توان ذهنی در ایران
۲۶	دوره های حرفه آموزی شامل چه چیزهایی است؟
۳۳	نکاتی مهم در استفاده از روش های آموزشی
۳۴م	موانع برای انتقال و استخدام دانش آموزان کم توان ذهنی
۳۵	مدل های انتقال
۴۰	آموزش شغلی چگونه در برنامه درسی وارد می شود؟
۴۲	روش های مؤثر در کاهش موانع توان بخشی حرفه ای و اشتغال
۴۶	پیشینه تحقیق
۴۶	تحقیقات انجام شده در ایران
۴۸	تحقیقات انجام شده خارجی
	فصل سوم : روش تحقیق
۵۱	روش تحقیق
۵۱	جامعه و نمونه آماری
۵۲	حجم نمونه و نحوه گزینش آن
۵۳	روش گردآوری اطلاعات و ابزار
۵۴	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
	فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده ها
۵۶	مقدمه
۵۷	توصیف داده ها
۶۱	تحلیل داده ها
۱۰۸	بررسی پایایی پرسشنامه

فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری

۱۱۱	نتیجه گیری و تفسیر
۱۳۱	محدودیت های تحقیق
۱۳۱	پیشنهادهای پژوهش
۱۳۲	تشکر و قدردانی
۱۳۳	فهرست منابع

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۳-۱ توزیع فراوانی پیش حرفه ای دانش آموزان استان تهران	۵۳
جدول ۳-۱ توزیع فراوانی متوسطه حرفه ای دانش آموزان استان تهران	۵۳
جدول ۴-۱ توزیع فراوانی دبیران بر حسب جنس	۵۷
جدول ۴-۲ توزیع فراوانی دبیران بر حسب سطح تحصیلات	۵۹
جدول ۴-۳ نظر دبیران پیش حرفه ای در مورد تناسب محتوای در نظر گرفته شده با توانایی های دانش آموزان با نیازهای ویژه	۶۱
جدول ۴-۴ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد تناسب محتوای در نظر گرفته شده با توانایی های دانش آموزان با نیازهای ویژه	۶۳
جدول ۴-۵ نظر دبیران متوسطه حرفه ای در مورد تناسب محتوای در نظر گرفته شده با توانایی های دانش آموزان با نیازهای ویژه	۶۴
جدول ۴-۶ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد تناسب محتوای در نظر گرفته شده با توانایی های دانش آموزان با نیازهای ویژه	۶۶
جدول ۴-۷ نظر دبیران پیش حرفه ای در مورد تناسب محتوا با علایق دانش آموزان با نیازهای ویژه در دوره پیش حرفه ای	۶۷
جدول ۴-۸ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد تناسب محتوا با علایق دانش آموزان با نیازهای ویژه	۶۹
جدول ۴-۹ نظر دبیران متوسطه حرفه ای در مورد تناسب محتوا با علایق دانش آموزان با نیازهای ویژه	۷۰
جدول ۴-۱۰ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد تناسب محتوا با علایق دانش آموزان با نیازهای ویژه	۷۲
جدول ۴-۱۱ نظر دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود منابع آموزشی لازم برای دوره پیش حرفه ای	۷۳
جدول ۴-۱۲ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود منابع آموزشی لازم برای دوره پیش حرفه ای	۷۵
جدول ۴-۱۳ نظر دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود منابع آموزشی لازم در زمینه رشته های مهارتی	۷۶
جدول ۴-۱۴ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود منابع آموزشی لازم در زمینه رشته های مهارتی	۷۸
جدول ۴-۱۵ نظر دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود امکانات برای اجرای طرح	۷۹
جدول ۴-۱۶ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود امکانات لازم برای اجرای طرح	۸۱
جدول ۴-۱۷ نظر دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود امکانات مناسب (تجهیزات ، ابزار ، مواد اولیه) برای اجرای طرح	۸۲
جدول ۴-۱۸ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود امکانات مناسب (تجهیزات ، ابزار ، مواد اولیه) در کارگاه های متوسطه حرفه ای برای اجرای طرح	۸۴
جدول ۴-۱۹ نظر دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود کتابهای آموزشی مناسب در دوره پیش حرفه ای	۸۵

جدول ۲۰-۴ نتایج آزمون کای د و برای نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود کتاب های آموزشی مناسب در دوره پیش حرفه ای	۸۷
جدول ۲۱-۴ نظر دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود کتاب های آموزشی مناسب در دوره متوسطه حرفه ای	۸۸
جدول ۲۲-۴ نتایج آزمون کای د و برای نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود کتاب های آموزشی مناسب برای دوره متوسطه حرفه ای	۹۰
جدول ۲۳-۴ نظر دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود فضای آموزشی مناسب برای اجرای دوره پیش حرفه ای	۹۱
جدول ۲۴-۴ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود فضای آموزشی مناسب در دوره پیش حرفه ای	۹۳
جدول ۲۵-۴ نظر دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود فضای آموزشی مناسب در دوره متوسطه حرفه ای	۹۴
جدول ۲۶-۴ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود فضای آموزشی مناسب برای دوره متوسطه حرفه ای	۹۶
جدول ۲۷-۴ نظر دبیران پیش حرفه ای در مورد مناسب بودن ساعات کلاسی برای آموزش دروس در دوره پیش حرفه ای	۹۷
جدول ۲۸-۴ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد مناسب بودن ساعات کلاسی برای آموزش دروس در دوره پیش حرفه ای	۹۹
جدول ۲۹-۴ نظر دبیران متوسطه حرفه ای در مورد مناسب بودن ساعات کلاسی برای آموزش دروس در دوره متوسطه حرفه ای	۱۰۰
جدول ۳۰-۴ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد مناسب بودن ساعات کلاسی برای آموزش دروس در دوره متوسطه حرفه ای	۱۰۲
جدول ۳۱-۴ نظر دبیران متوسطه حرفه ای در مورد مناسب بودن تعداد رشته های مهارتی در دوره متوسطه حرفه ای	۱۰۳
جدول ۳۲-۴ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد مناسب بودن تعداد رشته های مهارتی در دوره متوسطه حرفه ای	۱۰۵
جدول ۳۳-۴ نظر دبیران متوسطه حرفه ای در مورد مناسب بودن ضوابط پذیرش دانش آموزان جهت ورود به دوره متوسطه حرفه ای	۱۰۶
جدول ۳۴-۴ نتایج آزمون کای دو برای نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد مناسب بودن ضوابط پذیرش دانش آموزان جهت پذیرش در دوره متوسطه حرفه ای	۱۰۸
جدول ۳۵-۴ پایایی پرسشنامه محقق ساخته پژوهش	۱۰۹
جدول مورگان	۱۳۹

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۴-۱ نمودار فراوانی دبیران پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای بر حسب جنس ..	۵۸
نمودار ۴-۲ نمودار فراوانی دبیران پیش حرفه ای بر اساس سطح تحصیلات	۶۰
نمودار ۴-۳ نمودار فراوانی دبیران متوسطه حرفه ای بر اساس سطح تحصیلات	۶۰
نمودار ۴-۴ نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد تناسب محتوای در نظر گرفته شده با توانایی های دانش آموزان با نیازهای ویژه	۶۲
نمودار ۴-۵ نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد تناسب محتوای در نظر گرفته شده با توانایی های دانش آموزان با نیازهای ویژه در دوره متوسطه حرفه ای	۶۵
نمودار ۴-۶ نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد تناسب محتوای دروس با علایق دانش آموزان با نیازهای ویژه در دوره پیش حرفه ای	۶۸
نمودار ۴-۷ نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد تناسب محتوای دروس با علایق دانش آموزان با نیازهای ویژه	۷۱
نمودار ۴-۸ نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود منابع آموزشی لازم برای دوره پیش حرفه ای ۷۴	۷۴
نمودار ۴-۹ نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود منابع آموزشی لازم در زمینه رشته های مهارتی	۷۷
نمودار ۴-۱۰ نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود امکانات لازم برای اجرای طرح	۸۰
نمودار ۴-۱۱ نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود امکانات مناسب (تجهیزات ، ابزار ، مواد اولیه) در کارگاه های متوسطه حرفه ای برای اجرای طرح	۸۳
نمودار ۴-۱۲ نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود کتاب های آموزشی مناسب در دوره پیش حرفه ای	۸۶
نمودار ۴-۱۳ نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود کتاب های آموزشی مناسب برای دوره متوسطه حرفه ای	۸۹
نمودار ۴-۱۴ نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد وجود فضای آموزشی مناسب در دوره پیش حرفه ای	۹۲
نمودار ۴-۱۵ نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد وجود فضای آموزشی مناسب برای دوره متوسطه حرفه ای	۹۵
نمودار ۴-۱۶ نظرات دبیران پیش حرفه ای در مورد مناسب بودن ساعات کلاسی برای آموزش دروس در دوره پیش حرفه ای	۹۸
نمودار ۴-۱۷ نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد مناسب بودن ساعات کلاسی برای آموزش دروس در دوره متوسطه حرفه ای	۱۰۱
نمودار ۴-۱۸ نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد مناسب بودن تعداد رشته های مهارتی در دوره متوسطه حرفه ای	۱۰۴
نمودار ۴-۱۹ نظرات دبیران متوسطه حرفه ای در مورد مناسب بودن ضوابط پذیرش دانش آموزان جهت پذیرش در دوره متوسطه حرفه ای	۱۰۷

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی اثر بخشی دوره پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای در دانش آموزان با نیازهای ویژه از دیدگاه معلمان انجام گردید.

نمونه مورد بررسی که از بین دبیران زن و مرد مدارس پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای دانش آموزان با نیازهای ویژه شهر و شهرستان های استان تهران به صورت نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند، شامل ۱۲۷ دبیر پیش حرفه ای (۷۸ زن، ۴۹ مرد)، و ۹۳ دبیر متوسطه حرفه ای (۵۲ زن، ۴۱ مرد) بود. فرضیه های این پژوهش با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته ای که مشتمل بر ۱۶ سؤال بوده و پاسخدهی به آنها بر اساس لیکرت ۵ درجه ای بود، انجام گرفت.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی و آزمون کای دو استفاده شد. نتایج و نشان داد که اکثر معلمان پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای بر این اعتقادند که محتوای در نظر گرفته شده با توانائی، علایق، منابع آموزشی (دوره متوسطه حرفه ای)، امکانات مناسب، فضای آموزشی، ساعات کلاسی، تعداد رشته های مهارتی (دوره متوسطه حرفه ای)، کتابهای آموزشی تناسب دارد. و منابع آموزشی (دوره پیش حرفه ای) و ضوابط پذیرش دانش آموزان جهت ورود به دوره متوسطه حرفه ای تناسب ندارد.

فصل اول
کلیات پژوهش

مقدمه:

زندگی هر موجود زنده در یک لحظه غیر قابل پیش بینی آغاز می شود (کشاورز، ۱۳۸۸). انسان در اینکه دنیا بیاید یا به دنیا نیاید، خود هیچ گونه اختیاری ندارد. زشتی و زیبایی، عقب ماندگی و تیزهوشی، نابینایی و بینایی، ناشنوایی و شنوایی ناسازگاری و سازگاری، معلولیت و سلامت جسمانی، همواره با انسان بوده و هست (افروز، ۱۳۷۷).

کودک استثنایی اول یک کودک (انسان) است، و بعد کودکی است با خصوصیات، تفاوت ها، و ویژگی ها نسبت به همه کودکان دیگر. آنچه که ما به اصطلاح «کودک استثنایی» می گوئیم اغلب بدین معناست که کودک از نظر هوشی و جسمی و روانی و اجتماعی به میزان قابل توجهی نسبت به دیگر همسالان خود متفاوت می باشد که نمی تواند به نحوی مطلوب حداکثر استفاده را از برنامه های آموزش و پرورش عادی ببرد و ناگزیر نیازمند به توجه خاص و آموزش و خدمات فوق العاده می باشد. عقب ماندگی ذهنی یک وضعیت ذهنی و حالت خاص ذهنی است که در اثر شرایط مختلف قبل از تولد و هنگام تولد و یا پس از تولد پدید می آید.

بنابراین از نظر آموزشی کودکی استثنایی ست که برای تامین حداکثر نیازهای تربیتی و آموزشی او تغییراتی در شیوه تربیتی و آموزشی خانواده و در برنامه های مدارس عادی داده شود (همان منبع). این چنین کودکانی دارای مسائل و برخوردار از استعداد ویژه ای هستند که در نحوه تفکر، دیدن، شنیدن، صحبت کردن، اجتماعی شدن، و یا حرکات او تاثیر می گذارد. در اغلب موارد، چنین کودکی استعدادهایی دارد که ترکیبی از توانایی ها و ناتوانی های ویژه است (دانیل پی و همکاران، ۱۳۷۵). تاکید بر زندگی مستقل این است که به فرد کم توان ذهنی و به طور کلی افراد دارای ناتوانی این امکان داده می شود تا از طریق یادگیری مهارت های زندگی مستقل امکان زندگی در اجتماع را پیدا کند (رینولدز، ۲۰۰۰).

یکی از مهمترین و شاید حیاتی ترین انتخاب ها که در زندگی، انسان ها رخ می دهد انتخاب حرفه و شغل است. آموزش دانش آموزان کم توان ذهنی باید متناسب با توانایی ذهنی آنان باشد (کرک، جانسون، ۱۳۸۲).

در سالهای اخیر، علاقه بسیاری نسبت به سازگاری و تعادل و شغل و به کارگماری افراد کم توان ذهنی مشاهده شده است (همان منبع).

بسیاری عقیده دارند که چون افراد کم توان نمی توانند در موضوعات نظری نظیر خواندن، نوشتن، حساب، جغرافیا، تاریخ و غیره شایستگی کسب کنند و موفقیتی بدست آورند، لذا بهترین برنامه آموزشی برای ایشان آن است که آنها را به کلاس کارآموزی حرفه ای بگمارند، تا از طریق این کلاس ها افراد کم توان ذهنی بتوانند شغلی را برای آینده خود فراهم آورند (والاس و مک لافلین، ۲۰۰۵).

یکی از بزرگترین مسایل در برخورد با دانش آموزان با نیازهای ویژه این است که به آنها کمک شود تا یک هدف واقعی و مناسب شغلی برای خود در نظر بگیرند (هوارد^۱، ۲۰۰۵).

برای اینکه این دانش آموزان بتوانند خود را با زندگی سازگار نمایند و خود را برای مشاغل آماده نمایند، باید آنان را طوری آماده نمود تا مهارت های آموزشی و شغلی پیشرفته را کسب

^۱ Heward

کنند،

مهارت هایی که به دانش آموز کمک کند تا به صورت عضو مفیدی در جامعه بار آید و امکان اشتغال داشته باشند.

برنامه آموزش حرفه ای و به کار گیری افراد مبتلا به کم توانی های ویژه، در کشورهای مختلف در حال توسعه است (فرانک^۱ و سینگلون^۲، ۲۰۰۰)، سازمان آموزش و پرورش استثنایی مسئولیت آموزش حرفه ای افراد مبتلا به ناتوانی های ویژه را در ایران به عهده دارد.

تاکید بر رویکرد حرفه آموزی در این نظام آموزشی نه تنها باعث توانمندتر شدن دانش آموزان با نیازهای ویژه در فرآیند تحصیل و یادگیری می گردد، بلکه از این طریق مدرسه به رسالت خویش که همانا آماده کردن دانش آموزان برای زندگی مفید و پویا در جامعه است دست می یابد (همان منبع). در ایران، شورای عالی آموزش و پرورش در مصوبه هفتصد و پنجاه و سومین جلسه در تاریخ ۸۶/۷/۳ اجرای آزمایشی آیین نامه های آموزش در دوره راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای و متوسط حرفه ای خاص دانش آموزان با نیازهای ویژه را به صورت آزمایشی به مدت سه سال تصویب نموده است.

پیرو این مصوبه، سازمان آموزش و پرورش استثنائی کشور که متولی سیاست گذاری در امر آموزش، پرورش و توانبخشی مجموعه کودکان و دانش آموزان با نیازهای ویژه تحت پوشش می باشد در عرصه خدمات دهی به دانش آموزان کم توان ذهنی، اقدام به راه اندازی دوره های پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای با اهداف مشخصی نموده است.

بیان مسئله:

کودک کم توان ذهنی در تشخیص موقعیت های مطلوب و یا تعمیم آن با مشکل مواجه است، دامنه ی توجهش محدود است، زود خسته می شود و نیازمند برنامه ی مناسب، محدود و مشارکت محرک قوی، آموزش های مستقیم و مرحله به مرحله است. او در تعمیم یادگیری های خود دچار اشکال بوده، نیاز دارد که در هر مورد و موضوعی او را در فراگیری و به خاطر سپاری کمک کنیم و نیازمند راهنمایی های مستمر ماست.

یک کودک کم توان شانس زندگی بهتری خواهد داشت اگر با آموزش بیشتری بتواند به استقلال و خودکفایی نسبی برسد. از طرف دیگر این افراد به لحاظ ضعیف بودن تفکر انتقالی و خلاق، گرایش بیشتری به سمت بزهکاری خواهند داشت و به راحتی به سوی زمینه های بزهکاری کشیده شده و آلت دست قاچاقچیان مواد مخدر، سارقین و عاملین فساد و فحشا قرار می گیرند.

رها کردن این گروه در سنین بحرانی بدون مجهز کردن آنها به توانایی ها و مهارت های لازم برای داشتن یک زندگی نسبتاً مطلوب زمینه لازم برای به انحراف کشیده شدن آنها را فراهم می سازد که در این صورت مشکلات عدیده ای برای این گروه، خانواده های آنها و جامعه ایجاد خواهد کرد.

بنابراین فراهم کردن زمینه های لازم برای ارتقای تعلیم و تربیت آنان می تواند تا حدود زیادی توانایی های بالقوه آنها را به فعل تبدیل نموده و آنها را به کفایت نسبی رساند که در این صورت سربار جامعه نبوده بلکه به عنصر مفید و مولد تبدیل خواهند شد.

مسئولان نظام آموزشی باید خدمات و امکاناتی را متناسب با توانایی ها و نیازهای افراد فراهم کنند. هدف از آموزش و پرورش به این گروه، یادگیری مجموعه ای از مهارت ها در

^۱ Frank

^۲ Singleton

زمینه های شخصی، اجتماعی و اقتصادی است. آموزش کودکان بر محورهای مهارت های شناختی، اجتماعی، آموزش های ضروری عمومی و حرفه آموزی استوار است. یکی از مهمترین و شاید حیاتی ترین انتخابها که در زندگی، این انسان ها رخ می دهد انتخاب حرفه و شغل است (جانسون، ۲۰۰۵).

در سالهای اخیر، علاقه بسیاری نسبت به سازگاری، تعادل، شغل و به کارگماری کودکان با افراد کم توان ذهنی مشاهده شده است (همان منبع). تاسیس مراکزی که بتوانند آموزشهای لازم را برای افراد با نیاز ویژه فراهم کنند تا آنان بتوانند یک زندگی به نسبت مستقل را بگذرانند از ضرورت هاست. از آنجائی که در نظام آموزشی رسمی علاوه بر ارائه خدمت در مقطع ابتدائی برای این گروه از دانش آموزان با نیازهای ویژه جهت دستیابی به استقلال فردی و اجتماعی و مهارت های عملی و حرفه ای بیشتر، رشد مهارت های شغلی و مهارت های زندگی روزمره که دانش آموز را قادر به مشارکت در اجتماع (متناسب با توانایی) می سازد و برای درک بازدهی مطلوب پس از مدرسه، آموزش پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای تدارک دیده شده است. بنابراین این تحقیق تلاش دارد تا با بهره گیری از نظرات معلمان، ابعاد مختلف اجرایی این طرح را مورد ارزیابی قرار دهد. امید آنکه با شناسایی نقاط قوت و ضعف، یافته های این تحقیق بتوانند در راستای کیفی تر ساختن هر چه بیشتر این طرح مفید واقع گردد.

اهمیت و ضرورت پژوهش:

یکی از اهداف مهم آموزش و پرورش خدمات رسانی به دانش آموزانی است که از نظر توانایی در حد پایین تری نسبت به افراد عادی هستند، لذا باید در کارهایی و ایجاد شغل برای این افراد نیز مواردی در نظر گرفته شود که با علاقه و توانایی آنان هماهنگ باشد. این دانش آموزان با توجه به ویژگی های جسمی و ذهنی که دارند، نیاز به خدمات ویژه برای کارهایی و سرویس های متعدد دارند که باید در اختیار آنها قرار گیرد، بنابراین حرفه ای که به آنها محول می شود باید ارزیابی شده و نتایج آن بررسی شود.

تاسیس مراکزی که بتوانند آموزش های لازم را برای افراد با نیاز ویژه فراهم کنند تا آنان بتوانند یک زندگی نسبتاً مستقل را بگذرانند از ضرورت هاست.

یک کودک کم توان با آموزش بیشتری می تواند به استقلال و خودکفایی نسبی برسد. امروزه در نظام آموزش رسمی علاوه بر ارائه خدمت در مقطع ابتدائی برای این گروه از دانش آموزان جهت دستیابی به استقلال فردی و اجتماعی و مهارت های عملی و حرفه ای بیشتر، دوره های آموزش پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای تدارک دیده شده است.

در آموزش پیش حرفه ای براساس استعداد، توانایی های دانش آموز و نیازهای جامعه به سوی حرفه ای خاص سوق داده می شود. تا در مسیر حرفه آموزی با خطای کمتری مواجه شود.

دوره راهنمایی پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای می تواند تا حدودی توانایی های آنها را به فعل تبدیل نموده و آنها را به کفایت اقتصادی نسبی رساند. بنابراین، این تحقیق تلاش دارد تا با بهره گیری از نظرات معلمان، نشان دهد که دوره های پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای می تواند این دانش آموزان را با توجه به علایق، استعدادها و نیازهای جامعه به سوی آینده شغلی مناسبی هدایت کند، همچنین اهداف مورد نظر را در بر دارد و در طی مسیر به بیراهه کشیده نشده است. در کل، یکی از مهمترین بخش های هر کاری پالایش کردن آن است. بدین منظور که نکات قوت و نکات ضعف آن استخراج شود و در واقع نوعی ارزیابی تکوینی است که در

مراحل اجرای کار انجام می شود. از آنجایی که این طرح نوپاست و ممکن است نیاز به اصلاح و بازنگری داشته باشد، ارزیابی تکوینی ضرورت پیدا می کند. در کل با بهر گیری از نظر معلمان بعداد مختلف محتوی، منابع، امکانات، رشته ها، فضا، ساعات آموزش، ضوابط پذیرش و... را مورد بررسی قرار دهد. سپس با تحلیل نظرات کارشناسی استخراج گردیده، راهکارهایی را جهت محدودیت ارائه نماید.

اهداف تحقیق:

هدف این پژوهش بررسی نگرش دبیران نسبت به دوره های راهنمایی پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای است که سازمان استثنایی از ۱۳۸۶ به صورت رسمی برای کودکان کم توان ذهنی با نیازهای ویژه تدارک دیده است. این تحقیق تلاش دارد، نکات قوت و ضعف دوره های پیش حرفه ای و متوسطه حرفه ای را با بهره گیری از نظرات معلمان ابعاد مختلف محتوی، منابع، امکانات، رشته ها، فضا، ساعات آموزش، ضوابط پذیرش و... مورد بررسی قرار دهد، تا گامی موثر در جهت رفع موانع و مشکلات این دوره ها باشد.

فرضیه های تحقیق:

- ۱- محتوای در نظر گرفته شده برای دوره راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای با توانایی های دانش آموزان دختر و پسر با نیازهای ویژه آموزش پذیر تناسب دارد.
- ۲- محتوای در نظر گرفته شده برای دوره متوسطه حرفه ای با توانایی های دانش آموزان دختر و پسر با نیازهای ویژه آموزش پذیر تناسب دارد.
- ۳- محتوای در نظر گرفته شده برای دوره راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای با علائق دانش آموزان دختر و پسر با نیازهای ویژه آموزش پذیر تناسب دارد.
- ۴- محتوای در نظر گرفته شده برای دوره متوسطه حرفه ای با علائق دانش آموزان دختر و پسر با نیازهای ویژه آموزش پذیر تناسب دارد.
- ۵- دوره های راهنمایی تخصصی پیش حرفه ای، منابع آموزشی لازم را در اختیار دارد.
- ۶- دوره های متوسطه حرفه ای، منابع آموزشی (استانداردهای مهارتی، فیلمهای آموزشی، جزوات آموزشی) لازم در زمینه رشته های مهارتی را در اختیار دارد.
- ۷- دوره های راهنمایی تخصصی پیش حرفه ای امکانات مناسب برای اجرای طرح را در اختیار دارد.
- ۸- کارگاه های دوره های متوسطه حرفه ای امکانات مناسب (تجهیزات، ابزار، مواد اولیه) برای اجرای طرح را در اختیار دارد.
- ۹- دوره های راهنمایی تخصصی پیش حرفه ای از کتاب های آموزشی مناسبی برخوردار است.
- ۱۰- دوره های متوسطه حرفه ای از کتاب های آموزشی مناسبی برخوردار است.
- ۱۱- فضای آموزشی برای اجرای دوره های راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای مناسب است.
- ۱۲- فضای آموزشی برای اجرای دوره های متوسطه حرفه ای مناسب است.
- ۱۳- ساعت کلاس آموزش دوره های راهنمایی تحصیلی پیش حرفه ای مناسب است.
- ۱۴- ساعات کلاس آموزش دوره های متوسطه حرفه ای مناسب است.
- ۱۵- تعداد رشته های مهارتی دوره های متوسطه حرفه ای مناسب است.
- ۱۶- ضوابط پذیرش دانش آموزان جهت ورود به دوره متوسطه حرفه ای مناسب است.

تعریف واژگان و اصطلاحات:

کم توان ذهنی:

عملکرد پایین تر از متوسط در کلیه امور ذهنی که همزمان با مشکلات و کاستی ها در رفتارهای سازشی آشکار می شود و در دوران رشد جسمی، ذهنی و روانی فرد پدیدار می شود (سیف نراقی و نادری، ۱۳۸۶).

کم توان ذهنی آموزش پذیر:

فردی است که به دلیل نداشتن هنجارهای رشد ذهنی نمی تواند از برنامه های تحصیلی مدرسه عادی بهره کافی ببرد و به برنامه های ویژه برای تعلیم و تربیت مناسب نیاز دارد (همان منبع).

مهارت های حرفه ای:

یعنی اینکه فرد حرفه ای را بیاموزد که این حرفه متناسب با توانایی های شناختی و جسمی او باشد و فرد بتواند در آن حرفه مشغول شود، بطوری که با اشتغال در آن حرفه علاوه بر تامین سلامت روانی، بتواند از نظر مالی به خود کفایی نسبی دست یابد (سازمان آموزش و پرورش استثنایی، آیین نامه اجرایی آموزش و پرورش استثنایی، ۱۳۸۴).

پیش حرفه ای:

دوره سه ساله ای می باشد که دانش آموزان با نیاز ویژه پس از دوره ابتدایی وارد آن می شوند و مخاطبین این دوره شامل دانش آموزان کم توان ذهنی و سایر دانش آموزان ویژه می باشند که قادر بهره مندی از آموزش در آموزشگاه های عادی نمی باشند (سازمان آموزش و پرورش استثنایی، آیین نامه اجرایی آموزش و پرورش استثنایی، ۱۳۸۴).

فصل دوم
پیشینه تحقیق

الف- مبانی نظری تحقیق تاریخچه استثنایی در جهان:

مولفان کتابهای خارجی اغلب پیشگامان شناخت و آموزش کودکان استثنایی را پزشکان اروپایی معرفی می کنند. برخی از مذاهب آسیایی و نیز دین زرتشت در ایران و پس از آن دین اسلام از قرن ها قبل مردم را به داشتن رفتاری انسانی با عقب مانده های ذهنی و کمک و رسیدگی به آنان تشویق و سفارش کرده اند. زمینه عقب ماندگی های ذهنی با اختلالات رفتاری به تحریر در نیامده و این دو مقوله از یکدیگر تفکیک شده است. تا قبل از سال ۱۷۰۰ میلادی اگر خدماتی برای افراد استثنایی یا افرادی با نیازهای ویژه فراهم می شد، بیشتر از نوع حمایتی، مانند فراهم آوردن خانه و غذا و معمولاً نگهداری آنان در دیرها بود. در قرن هجدهم میلادی به سبب تغییرات انقلابی در اروپا و امریکا و نیز پیشرفت علم روان شناسی و به ویژه تفکر دوران رنسانس درباره فلسفه انسانگرایان، تغییر عمده ای در نگرش اجتماعی انسان ها درباره حقوق برابر تمام افراد به وجود آمد.

در اواخر قرن هجدهم (۱۷۷۴) پزشک معروف فرانسوی به نام فلیپ پنیل^۱، بنیانگذار روانپزشکی جدید با برداشتن غل و زنجیر از دست و پا و گردن بیماران روانی اولین قدم را در داشتن رفتار انسانی با آنان برداشت (سیف نراقی و نادری، ۱۳۸۶).

تاریخچه عقب ماندگی ذهنی در ایران:

دین زرتشت و دین اسلام در مورد رفتار با افراد عقب مانده ذهنی توصیه هایی را داشته اند و از حدود سال های ۱۳۳۰ با راه اندازی ۲ مرکز، تحت عنوان کانون هدایت کودک و مرکز مشاهدات روانی بطور رسمی حمایت از افراد کم توان ذهنی آغاز شد. سپس سازمان های دیگر مانند انجمن ملی حمایت کودکان، انجمن توانبخشی ایران، انجمن حمایت از افراد عقب مانده ذهنی، حمایت خود را آغاز کردند. تا هر چه بیشتر به مسائل کودکان عقب مانده ذهنی و ناهنجار رسیدگی کنند. بعد از انقلاب سازمان بهزیستی کشور برنامه واحدی به منظور سرویس دهی به معلولان جامعه را به اجر آورد (حنیفی، ۱۳۷۶).

در زمینه تاریخچه آموزش و پرورش کودکان عقب مانده ذهنی در ایران می توان چنین گفت که حدود سی و پنج سال پیش مرکزی تحت عنوان مرکز تربیت و هدایت روانی وجود داشته است ولی بطور کلی آموزش و پرورش کودکان عقب مانده ذهنی در ایران سابقه چندان طولانی ندارد. حدود سالهای ۱۳۳۶، عقب ماندگی ذهنی، دیوانگان و گدایان را در مرکز امین آباد جمع آوری و نگهداری می نمودند و همچنین در این مرکز که امروز به مرکز روانپزشکی رازی معروف شده است کودکان بی سرپرست نیز نگهداری می شوند. در سال ۱۳۳۸ و پس از آن که تعدادی از کارشناسان سازمان ملل متحد و گروهی از دانشجویان خدمات اجتماعی ملی بازدیدی که از آنجا داشتند، توصیه جداسازی گروه های مختلف را به دولت ایران دادند. شهرداری تاسیس و مسئولیت بعضی از گروه ها را به عهده گرفت. سپس بیماران روانی و عقب ماندگان

^۱ pinel.phc